

GLOBAL DUNYODA MILLIY TILNI O‘QITISH MUAMMOLARI

Aliqulova Naima Xolbekoivna

Xalqaro islom akademiyasi akademik litseyi o‘qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada globallashuv jarayonida milliy tillarni o‘qitish bilan bog‘liq dolzarb muammolar, ularning sabablari hamda zamonaviy ta‘lim tizimiga ta‘siri tahlil qilinadi. Xususan, xorijiy tillarning ustuvorligi, internet va ommaviy madaniyat ta‘siri, yoshlar nutqidagi aralash til hodisasi hamda milliy qadriyatlarning zaiflashuvi masalalari yoritiladi. Shuningdek, milliy tilni asrash va samarali o‘qitish bo‘yicha taklif va tavsiyalar beriladi.

Kalit so‘zlar: globallashuv, milliy til, til siyosati, ta‘lim, madaniyat, ona tili, innovatsion texnologiyalar, ma‘naviyat.

Bugungi kunda dunyo miqyosida kechayotgan globallashuv jarayoni inson hayotining barcha sohalariga chuqur ta‘sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, axborot texnologiyalarining rivojlanishi, internet tarmog‘ining kengayishi hamda xalqaro aloqalarning kuchayishi tillar o‘rtasidagi munosabatni yangi bosqichga olib chiqdi. Bu jarayonda ayrim xalqaro tillar, xususan ingliz tilining mavqei oshib borayotgan bo‘lsa, ayrim milliy tillarning qo‘llanish doirasi torayib bormoqda. Shu sababli milliy tilni o‘qitish masalasi bugungi davrning eng muhim ma‘naviy va pedagogik muammolaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Til – millatning ruhi, tarixi, ma‘naviy merosi va madaniyatini aks ettiruvchi asosiy vositadir. Har bir xalqning milliy o‘zligi, qadriyatlari va tafakkuri avvalo uning tilida mujassam bo‘ladi. Shu bois milliy tilni asrash va uni yosh avlodga mukammal o‘rgatish davlat va jamiyat oldidagi muhim vazifalardan biridir. Globallashuv jarayoni bir tomondan xalqlar o‘rtasidagi iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalarni kuchaytirayotgan bo‘lsa, ikkinchi tomondan milliy madaniyat

va tillarga ma'lum darajada xavf tug'dirmoqda. Chunki zamonaviy axborot maydonida asosan xalqaro tillar ustun mavqega ega. Internetdagi aksariyat ilmiy manbalar, texnologik dasturlar va ijtimoiy tarmoqlarda xorijiy tillarning faol qo'llanishi yoshlarning ona tiliga bo'lgan qiziqishini susaytirishi mumkin. Ayniqsa, yoshlar orasida aralash nutqning kengayib borayotgani kuzatilmoqda. Kundalik muloqotda xorijiy so'zlarni haddan tashqari ko'p ishlatish milliy tilning tabiiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada tilning sofliqi, uslubiy boyligi va milliy ruhiga zarar yetishi mumkin. Globallashuvning yana bir muammosi — ommaviy madaniyat ta'siridir. Turli xorijiy kino, musiqa va internet mahsulotlari orqali boshqa tillarning ta'siri kuchayib, ayrim yoshlar o'z ona tilida ravon fikr bildirishda qiynalmoqda. Bu esa milliy tafakkur va ma'naviyatning zaiflashishiga olib kelishi mumkin.

Milliy tilni o'qitishdagi asosiy muammolar:

1. Ta'lim metodikasining eskirishi

Ba'zi ta'lim muassasalarida ona tilini o'qitishda hanuz an'anaviy va biryoqlama metodlardan foydalanilmoqda. Darslarda ko'proq nazariy qoidalarga urg'u berilib, amaliy nutq ko'nikmalarini rivojlantirish yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan. Natijada o'quvchilarda tilga nisbatan qiziqish pasayadi.

2. Raqamli resurslarning yetishmasligi

Bugungi raqamli davrda yoshlar asosan internet orqali bilim oladi. Ammo ayrim milliy tillarda sifatli elektron lug'atlar, mobil ilovalar, multimedia darsliklar va interaktiv platformalar yetarli emas. Bu esa milliy tilning zamonaviy axborot makonidagi mavqeini pasaytiradi.

3. Xorijiy tillarga haddan tashqari e'tibor

Hozirgi davrda ingliz, rus, xitoy kabi tillarni o'rganishga bo'lgan talab ortib bormoqda. Bu tabiiy hol bo'lsa-da, ayrim hollarda ona tiliga bo'lgan e'tiborning kamayishiga sabab bo'lmoqda. Ba'zi ota-onalar farzandining xorijiy tillarni bilishini

muhim deb hisoblab, ona tilidagi savodxonlik masalasiga yetarli ahamiyat bermaydi.

4. Nutq madaniyatining pasayishi

Ijtimoiy tarmoqlarda qisqartirilgan va grammatik jihatdan noto'g'ri yozuvlarning ko'payishi yoshlarning yozma nutqiga salbiy ta'sir qilmoqda. Bu esa adabiy til me'yorlarining buzilishiga olib keladi.

Milliy tilni rivojlantirish yo'llari:

Milliy tilni globallashtirish sharoitida asrab-avaylash va uni samarali o'qitish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish muhimdir: ona tilini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash; interaktiv metodlar va multimedia vositalaridan keng foydalanish; milliy tilda sifatli elektron platformalar va mobil ilovalar yaratish; yoshlarni badiiy adabiyot mutolaasiga keng jalb etish; ommaviy axborot vositalarida adabiy til me'yorlariga qat'iy amal qilish; oilada ona tiliga hurmat ruhini shakllantirish. Shuningdek, milliy tilni o'qitishda faqat grammatik qoidalarni emas, balki tilning tarbiyaviy va ma'naviy ahamiyatini ham tushuntirish zarur. Chunki til insonning milliy o'zligini shakllantiruvchi asosiy omildir.

Xulosa qilib aytganda, globallashtirish jarayoni milliy tillar rivojiga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Zamonaviy dunyoda xorijiy tillarni o'rganish muhim bo'lsa-da, ona tilining mavqeyini saqlash har bir millatning ma'naviy burchidir. Milliy tilni mukammal o'qitish orqali yosh avlodning milliy tafakkuri, madaniyati va ma'naviy qadriyatlarini asrab qolish mumkin. Shu sababli ta'lim tizimida milliy tilni o'qitishga innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Til va millat ma'naviyati / Mahmudov N. – Toshkent: Ma'naviyat, 2012.
2. Globallashtirish va ma'naviyat / Otamurodov S. – Toshkent: Yangi asr avlodi,

2008.

3. Ona tili o‘qitish metodikasi / G‘ulomov A., Yo‘ldoshev J. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.

4. UNESCO. “World Atlas of Languages” xalqaro hisobot materiallari, 2021.

5. Filologiya masalalari. “Globallashuv sharoitida milliy til taraqqiyoti muammolari” maqolasi, №3, 2020.